

Welfare Quality meet dier enwelzijn eenduidig

Welfare Quality (WQ) is ontwikkeld om het dierenwelzijn eenduidig en betrouwbaar vast te stellen op basis van wetenschappelijke gegevens. Bij WQ wordt het welzijn aan het dier zélf gemeten in plaats van aan de hokmaten, de hoeveelheid licht en de hokverrijking. Nederland heeft zijn 'welzijnsmaatlaten' voor de verschillende diersoorten goeddeels klaar. Nu is het de beurt aan het bedrijfsleven om ermee aan de slag te gaan.

Jaren is eraan gewerkt. Eerst op Europees niveau en de afgelopen jaren op landenniveau. Inmiddels hebben alle grotere veehouderijsectoren stappen gezet op de WQ-ladder. In dit artikel leest u hoever de verschillende sectoren zijn met het meten van het welzijn aan het dier zelf.

Wat vooraf ging

Een Europees netwerk van 150 wetenschappers uit de verschillende lidstaten voltooidde in 2009 zijn protocollen voor het meten van het welzijn aan runderen, varkens en pluimvee. Nederland zorgde daarnaast zelf voor soortgelijke protocollen voor vleeskalveren en paarden. Bij de nieuwe manier van 'welzijn meten' wordt vooral gekeken naar voeding, huisvesting, gezondheid en gedrag. Een groot nadeel van de Europese protocollen was dat het al gauw een hele werkdag zou kosten om een welzijnsmeting uit te voeren. Die meting

moet daarnaast worden uitgevoerd door een deskundige en jaarlijks (melkvee, zeugen) of per ronde (vleeskuikens, vleeskalveren) worden herhaald. De kosten die daarmee gepaard zouden gaan, zouden voor veehouders erg hoog zijn. Vandaar dat het ministerie van EL&I besloot om te proberen de meetprotocollen te vereenvoudigen. "Dat traject is inmiddels voor alle sectoren voltooid", zegt Amanda Manten, beleidsmedewerker Dierenwelzijn van het ministerie van EL&I. "Veel sectoren hebben hun WQ-meetlat af. Nu wordt het tijd voor de implementatie in de praktijk." Voor het ministerie is het dierenwelzijn een belangrijk thema. Vandaar dat die alle kosten voor het vereenvoudigingstraject op zich nam. Verder draagt het ministerie van EL&I voor tweede bij aan de jaarlijkse kosten (222.000 euro per sector) van het vervolgetraject, de praktijkproef. Het resterende deel wordt bijeengebracht door de sectoren zelf, via de productschappen.

Contact

drs. Amanda Manten
T 070 - 7573935
E a.s.a.manten@mineleni.nl

dr. ir. Hans Spoolder
T 0320-293532
E hans.spoolder@wur.nl

Het onderzoek naar de vereenvoudiging van de welzijnsprotocollen voor de diverse diersoorten en de praktijktrajecten is/wordt gefinancierd door het Ministerie van EL&I en de productschappen Zuivel en Vee, Vlees en Eieren.

Vleeskalveren: Erik Buys, directeur bij Denkvit

"Binnen Denkvit wordt er al geruime tijd gewerkt met delen van de welzijnsmonitor. In 2011 zijn enkele medewerkers met behulp van een door Wageningen UR verzorgde training voorbereid op het beoordelen van de situatie in de vleeskalverstallen van onze integratie. Er wordt beoordeeld op onderdelen van de welzijnsmonitor, zoals de gedragstest (calf escape test) en de diergezondheid (ademhaling, vertering en dergelijke). De beoordeling wordt gecompleteerd met slachterijbevindingen (bijvoorbeeld de pensconditie), in samenwerking met de slachterij waar de kalveren van Denkvit worden geslacht. Al deze beoordelingspunten zijn binnen onze integratie vastgelegd in de Dierenwelzijnscode (DWC), waaraan wij ons committeren in het kader van ons overkoepelende kwaliteitssysteem. Op deze wijze hebben wij de meest concrete en maatschappelijk relevante dierenwelzijnsaspecten uit WQ opgepakt. Dat brengt voordelen op meerdere niveaus. Met de handvatten die nu ter beschikking komen, kunnen wij ervoor zorgen dat door alle betrokkenen continu wordt gewerkt aan het nog verder verbeteren van de gezondheids- en welzijnstoestand van onze kalveren. Tegelijkertijd levert dat concreet meetbare resultaten op die een goede beoordeling en vergelijking mogelijk maken. Doordat sprake is van objectieve normen wordt de communicatie erover bovendien vereenvoudigd. Bij het nastreven van transparantie groeit het belang van WQ."

Rundvee: Rolando Montessori, programmamanager Duurzame Melkproductie bij NZO

"Er gebeurt op onze 18.000 veehouderijbedrijven veel op het gebied van dierenwelzijn. Denk aan ruimere stallen en een betere diergezondheid. In dit kader wil ik ook het initiatief 'Duurzame Zuivelketen' noemen, van NZO en LTO Nederland. Binnen Duurzame Zuivelketen zijn expliciet doelen gesteld voor dierenwelzijn en diergezondheid, zoals het verlengen van de levensduur van koeien. Belangrijke vraag is echter: hoe monitor je het dierenwelzijn? In Nederland hebben de zuivelorganisaties instrumenten ontwikkeld om enerzijds op bedrijfsniveau het dierenwelzijn te verbeteren en anderzijds bieden die instrumenten de NZO de mogelijkheid om op sectorniveau aantoonbaar te maken dat er stappen vooruit worden gezet. Zo'n monitor maakt aantoonbaar dat de melkveehouderij midden in de maatschappij staat. Voor de Nederlandse zuivel is het echter belangrijk dat er een internationaal geaccepteerde welzijnsmonitor komt. Daar willen wij, net als de overheid, graag onze steun aan bijdragen. Wij moeten er echter wel voor blijven waken dat de instrumenten die wij kiezen, passen bij onze melkveebedrijven en verwerkende industrie."

SLACHTBEVINDINGEN MEEGEWOGEN

In de vleeskuikenhouderij wordt handig gebruik gemaakt van slachterijbevindingen. Hierdoor kan het WQ-protocol sneller worden doorlopen.

Foto: WUR Livestock Research

Pluimvee: Alex Spieker, secretaris vakgroep Pluimveehouderij LTO/NOP, en Hans Fuchs, senior specialist pluimveehouderij bij ZLTO

Alex Spieker: "Het mooie van Welfare Quality is dat het meten van dierenwelzijn uniform is over alle lidstaten. Als pluimveesector hebben wij geld gereserveerd voor het vervolgonderzoek: belangrijk vinden wij dit onderwerp dus wel. Maar voor de legpluimveehouderij hebben wij de 'juiste mix' nog niet gevonden. In de legpluimveesector maken wij namelijk onderscheid in huisvestingssystemen, wat tevens tot uiting komt in de naam van het ei: 'biologisch ei', 'scharrelei', 'vrije-uitloopei'. WQ loopt dwars door deze bestaande structuur heen. Onze zoektocht naar een meetmethode die uitzicht geeft op een betaalbaar en werkbaar systeem is nog gaande."

Hans Fuchs: "Aanvankelijk hadden we als LTO het idee dat we met WQ konden komen van middel- naar doelvoorschriften in de wetgeving. Dit blijkt nog niet zo eenvoudig te zijn, vandaar dat deze ambitie naar achteren is geschoven. De tweede ambitie vanuit LTO is dat WQ handvatten biedt voor pluimveehouders om meer diergericht naar dierenwelzijn te kijken. WQ wordt dan door pluimveehouders gebruikt als managementtool. Deze laatste toepassing is momenteel de inzet voor de vleeskuikenhouderij."

Welfare Quality Europese maat

"Voor een exporterend land als Nederland is WQ erg belangrijk", stelt Mante. WQ is de Europese standaard en afnemers kunnen ernaar vragen. Hoewel Nederland in de voorhoede loopt, zijn ook andere lidstaten bezig met projecten op het gebied van WQ. Hans Spoolder is namens Wageningen UR Livestock Research betrokken bij het internationale onderzoek op het gebied van dierenwelzijn. "In totaal lopen er nu 56 projecten in de verschillende EU-landen op het gebied van WQ. Naast Nederland zijn met name Denemarken, Frankrijk, België, Spanje, Oostenrijk en Italië actief met WQ", rapporteert Spoolder. Wel gaan de verschillende deelnemende landen verschillend om met WQ: In het ene land is WQ leidend en wordt gekeken hoe de praktijk hierbij kan aansluiten, terwijl in het andere land de praktijk leidend is. Daar wordt gekeken welke elementen uit WQ overgenomen kunnen worden. De Europese Commissie heeft verder aangegeven om te bekijken of criteria uit de WQ-protocollen kunnen worden opgenomen in de welzijnsregulering. De welzijnsmonitor levert een eindscore op per bedrijf. Die eindscore vertelt hoe hoog het bedrijf scoort (of de bedrijven in de productieketen scoren) op de welzijns ladder. Ook de Dierenbescherming is betrokken bij WQ en bekijkt de mogelijk-

heden om WQ te integreren in haar Beter Leven Kenmerk. "Voor zover mogelijk willen wij daar stapsgewijs naartoe. Het criterium moet dan wel onderscheidend genoeg zijn (je moet het kunnen zien) en controleerbaar", aldus de woordvoerder van de Dierenbescherming. Uiteindelijk zouden de scores dan kunnen corresponderen met een aantal welzijnssterren op consumentenverpakkingen. Ook voor de veehouder zelf is Welfare Quality van toegevoegde waarde. Aan de scores die hij op de verschillende onderdelen krijgt, kan hij zien hoe het op zijn bedrijf is gesteld met het dierenwelzijn. Op basis hiervan kunnen ze zelf, of met behulp van een adviseur, verbeteringen doorvoeren.

Meetprotocol voor vleeskalveren is klaar

De vleeskalverhouderij liep in Nederland voorop in de ontwikkeling van een welzijnsmonitor op basis van waarnemingen aan het dier zelf. Al in 2005 werd hiermee een begin gemaakt. Bij de ontwikkeling van de welzijnsmonitor werd nauw samengewerkt door het bedrijfsleven en kennisinstellingen uit de drie belangrijkste kalfvleesproducerende landen in Europa: Nederland, Frankrijk en Italië. "In Nederland waren bovendien de Dierenbescherming en de overheid intensief betrokken bij het project. In het onder-

Varkens: Mark van den Eijnden, directeur van De Hoeve. De Hoeve is initiatiefnemer van Keten Duurzaam Varkensvlees

"Wij hebben onze vinger opgestoken toen het ministerie van EL&I een varkensvleesketen zocht voor participatie in Welfare Quality. Als keten vinden wij WQ een enorm belangrijk instrument voor het objectief meten van het welzijn van varkens. Dit is in het belang van het bedrijfsleven, de consument en de overheid. De Hoeve is sinds zijn oprichting ruim vijftien jaar geleden continu bezig met de verduurzaming van de varkensketen. De Dierenbescherming is daarbij voor ons een belangrijke gesprekspartner. Dit zijn goede gesprekken, maar we realiseren ons wel dat het dierenwelzijn nu deels op ideologie is gebaseerd in plaats van op wetenschap. Naast de Dierenbescherming zijn er echter nog veel meer maatschappelijke partijen, nationaal en internationaal, die eisen stellen aan het dierenwelzijn en alle hun visie min of meer baseren op een eigen ideologie. Om die reden zou het goed zijn als er een geaccepteerde internationale standaard komt die wél op wetenschap is gestoeld. WQ is dat. Wij vinden dan ook dat de varkenssector deze goed moet uitnuttigen."

Bij De Hoeve zijn zo'n 200 varkenshouders aangesloten en de keten is wekelijks goed voor 16.000 tot 18.000 slachtingen. Het vlees gaat naar onder meer de Coop-supermarkten en Keurslagers.

zoek zijn uitgebreide waarnemingen gedaan en diverse tests uitgevoerd op in totaal 220 vleeskalverenbedrijven, waarvan 150 in Nederland. Alle partijen konden zich vinden in het uiteindelijke resultaat", zegt projectleider Kees van Reenen van Wageningen UR Livestock Research. De welzijnsmonitor voor vleeskalveren is nu gereed. De volgende stap is dat de monitor getest wordt in een driejarig praktijkproject. Hierbij zal ook gekeken worden of er advies gegeven kan worden op basis van de meetresultaten en wat de effecten hiervan zijn. Mante: "Wij willen dat de sector de welzijnsmonitor zelf oppakt en gaat gebruiken. Ik vind het daarom positief dat de sector zo betrokken en gemotiveerd is."

Nog hiaten in protocol voor melkvee

Het WQ-protocol om het welzijn van melkkoeien te bepalen is op papier klaar en in het afgelopen jaar uitgetest op bijna tweehonderd melkveebedrijven, vertelt Thomas Dijkstra, projectleider namens de Gezondheidsdienst voor Dieren. De praktijktest bracht echter een aantal onvolkomenheden aan het licht waardoor de onderzoekers het WQ-protocol nog niet als zodanig bruikbaar achten. "In Nederland waren al methodes ontwikkeld om het dierenwelzijn te bepalen, zoals de Welzijnswijzer Melkvee (NZO en LTO), het Koekompas (Cono Kaasmakers) en de Continue

Welzijnsmonitor (NZO en LTO). Gekeken dient te worden in hoeverre deze methodes overeenkomen met WQ." Dijkstra heeft de indruk dat relatief veel bedrijven niet correct worden geclassificeerd in vergelijking met de reeds gehanteerde methoden. "Bedrijven worden daardoor mogelijk ten onrechte aangemerkt als bedrijf met verminderd welzijn. Fout-positieven", noemt Dijkstra dat. Verder bleek dat sommige criteria van WQ erg weinig invloed hadden op de eindscore. Pogingen om WQ zonder groot verlies aan nauwkeurigheid in te korten, bleken tot nu toe niet succesvol.

Mante: "Wij willen nu in een driejarige praktijkproef nagaan of de verschillende methoden om het dierenwelzijn te meten vergelijkbaar zijn. Dan gaat het met name om de uitkomst. Het mag natuurlijk niet zo zijn dat het bedrijf volgens het ene meetsysteem een 'goed' scoort en in het andere een 'onvoldoende'. Daarbij willen we de uitgangspunten van WQ als leidend hantieren, aangezien deze systematiek het meest op wetenschappelijke leest is geschoeid." Mante verwacht dat het praktijktraject dit najaar van start kan gaan.

Aan de slag voor vleeskuiken en leggen

"Wij hebben gekeken of het Europese protocol eenvoudiger, korter en sneller gemaakt kan worden. Voor vleeskuikenbedrijven is dat gelukt. Voor de legbedrijven niet", vertelt Thea van Niekerk, onderzoeker bij Wageningen UR Livestock Research. Van Niekerk is projectleider van 'WQ legghennen' en haar collega Ingrid de Jong van 'WQ vleeskuikens'. Het voordeel bij de vleeskuikens is dat er een relatie gelegd kan worden met de al verzamelde slachterijdata en data op het bedrijf. Hiermee kan een efficiëntieslag worden gemaakt. Voor de legsector is er geen relatie te leggen met al bestaande data, zodat vrijwel het

WELZIJN SCOREN

Een dierenarts scoort het dierenwelzijn op een vleeskalverbedrijf via het protocol op zijn palmtop. De gegevens worden hierop vervolgens meteen vastgelegd.

Foto: GR

volledige protocol doorlopen moet worden. Volgens Van Niekerk zijn de protocollen zoals ze er nu liggen, al in grote lijnen bruikbaar voor de praktijk. Maar een aantal onvolkomenheden zijn er nog wel. Zo bleken de vleeskuikenbedrijven, hoe verschillend ze ook zijn, uiteindelijk allemaal op ongeveer dezelfde eindscore uit te komen. En bedrijven waar de legkippen extra veel ruimte krijgen, scoorden gemiddeld slechter op dierenwelzijn dan bedrijven waar de kippen dichter opeen zitten. Van Niekerk kan dat verklaren: "WQ maakt gebruik van een Oostenrijkse angsttest, waarbij de angst bij een dier wordt afgemeten aan de afstand tot waarop je het kunt benaderen. Wij constateerden dat kippen eerder wegliepen naarmate zij meer ruimte hadden."

Paarden: Wilfred Franken, directeur FNRS

"Wat is goed dierenwelzijn? Zo'n vraag gaat in de paardenhouderij steevast gepaard met veel emoties en discussies tussen paardenhouders, wetenschappers en dierenwelzijnsorganisaties. Als paardenhouderij vinden we het dan ook belangrijk dat we niet op basis van emoties, maar op basis van wetenschap kunnen zeggen wat 'goed' en 'slecht' is voor het dierenwelzijn. Het liefst zien we dat paardeneigenaren aan de hand van een praktische checklist zelf kunnen vaststellen wat zij goed en minder goed doen. Inmiddels is al een traject doorlopen: in de afgelopen jaren werden 3.500 paarden betrokken in het onderzoek om te komen tot een WQ-welzijnsmonitor. Naast dat er 8 uren nodig waren voor het uitvoeren van die monitor, leverde het eindverslag nogal wat vragen op. De belangrijkste vraag is momenteel of wij de juiste beoordelingspunten te pakken hebben voor de Nederlandse situatie en hoe die gewaardeerd moeten worden. Op dit moment bekijken we met meerdere partijen of wij kunnen komen tot een handzame 'Basis-Check voor PaardenWelzijn' die goed aansluit bij de huidige praktijk."

Verder vermoedt zij dat de Nederlandse kip iets schuwer is dan de Oostenrijkse. Momenteel werken overheid en sector samen aan een projectplan voor beide pluimveesectoren. “Bij vleeskuikens is de tijdsduur voor een welzijnsmeting flink ingekort, maar aan de andere kant moet er per ronde worden gemeten. Dat maakt de kosten erg hoog voor de sector”, zegt Manten van EL&I. “De sector wil WQ meer gebruiken om van te leren dan om bedrijven mee af te rekenen.” Manten vindt het uitstekend dat sectoren het WQ-praktijkproject naar hun hand zetten. “Het is namelijk belangrijk dat ze ermee aan de slag gaan.”

Protocol varkens sluit nog niet aan bij praktijk

Ook voor de varkenshouderij is de lijvige Europese welzijnsmonitor vertaald naar een handzamer en bescheidener methodiek. “De welzijnsmonitor is dus op papier klaar en inmiddels gepresenteerd aan de sector”, vertelt Manten. De Europese systematiek bleek echter minder goed te passen bij de Nederlandse praktijk. Zo verzamelt de Nederlandse varkenshouderij al heel veel gegevens, zowel op het bedrijf als aan de slachtlijn. Deze gegevens worden echter nauwelijks benut binnen WQ, wat het beeld heeft versterkt dat Europa anders omgaat met het welzijn van het varken dan in Nederland gebruikelijk is. Verder is de WQ-meting te veel een momentopname: het aantal varkens dat op de dag van meting hoest of kreupel is, wordt de maat voor het gehele bedrijfswelzijn. “Dit betekent niet dat we in Nederland niet verder kunnen met WQ. Wij kunnen bijvoorbeeld met het Europese netwerk voor Welfare Quality in gesprek om een aantal Nederlandse meetmethoden geaccepteerd te krijgen”, zegt Manten. “Het netwerk staat open voor visies van individuele landen.”

Paard ligt op koers

Ook voor paardenbedrijven wordt gewerkt aan een welzijnsmeetlat volgens WQ. Wetenschappers van Wageningen UR Livestock Research hebben samen met paardendierenartsen onderzocht of de WQ-protocollen die eerder zijn ontwikkeld, verder vereenvoudigd en aangescherpt konden worden. Wens van de paardensector was dat de protocollen ook in de zomerperiode en voor particuliere paardenhouders bruikbaar zouden zijn. “Dat is gelukt”, zegt projectleider Kathalijne Visser, projectleider welzijnsmonitor paardenhouderij, WUR-Livestock Research. Net als voor de andere diersoorten, wordt ook hier zo veel mogelijk naar het dier zelf gekeken; de nadruk ligt op gezondheid en gedrag. Het vereist enige training om deze kenmerken te beoordelen. Vervolgens zijn de kenmerken samen met partij-

en uit de sector ‘op waarde geschat’. Vragen waren onder meer: Hoeveel last hebben paarden van het kreupel zijn, en van pijn in de rug? Wat zegt het hebben van stalondeugden over het welzijn van het paard? “Samen hebben we daarvoor grenzen bepaald: Wanneer verdient een bedrijf een pluim en wat is niet meer acceptabel?”, vertelt Visser.

Net als voor verschillende andere sectoren geldt ook voor de paardenhouderij dat het vaststellen van het welzijn volgens Welfare Quality arbeidsintensief is (in dit geval 6 tot 8 uur voor één bedrijf) en een training vereist. De sector wil nu een handzame tool ontwikkelen die zonder training door een paardeneigenaar zelf uitgevoerd kan worden.

Ook meetlat voor konijnen

Ook voor de konijnenhouderij wordt gewerkt aan een welzijnsmeetlat volgens het principe van WQ. De konijnen waren geen onderdeel van het Europese Welfare Quality-project, maar met financiering van EL&I was het mogelijk om de eerste stappen in de protocolontwikkeling te zetten. Op basis van de beschikbare literatuur en expertkennis is een conceptprotocol opgesteld, dat vervolgens in een workshop is getoetst bij experts uit zes Europese landen. Samen met de sector wordt nu gekeken naar mogelijkheden om het protocol door te ontwikkelen tot een voor de praktijk geschikte welzijnsmeetlat die zowel als managementinstrument als voor productlabeling gebruikt zou kunnen worden.

HANDZAME MONITOR

De paardenhouderij wil graag een handzaam lijstje, aan de hand waarvan dierhouders zelf kunnen beoordelen of zij het qua dierenwelzijn ‘goed’ of ‘minder goed’ doen.

Foto: GR

